

Før og nå

Michael 2015; 12: 259–62.

Artiklene i dette nummeret av *Michael* spenner tematisk over en meget lang tidsperiode. De handler både om før og om nå. Spørsmålet er imidlertid om det alltid er så stor forskjell på før og nå. Kanskje er de grunnleggende forholdene i verden nokså like, det er bare ytringsformene som er forskjellige?

Dybdahls artikkel om lus (1) handler tilsynelatende om historie. Men den dagen det ropes alarm og det er kommet lus i barnehagen der dine barn eller barnebarn er, blir historien virkelighet, både hva kultur og tiltak angår. Lus er et eksempel på at før kan bli til nå.

Haugsbøs artikkel (2) kan leses som et hjertesukk om hvordan han gjennom et langt yrkesliv i offentlig helsetjeneste har opplevd nærmest konstante kapasitetsproblemer. Her er det imidlertid historiske linjer av generell karakter som strekker seg langt bakover i tiden. Ressursmangel har nemlig også vært brukt som *styringsverktøy* i uminnelige tider.

Gruppeperspektivet kontra den individuelle tilnærmingen i medisinen er også en balanse som har vært diskutert i flere hundre år, men som er like aktuell. Et lite referat om noe av det som for tiden foregår på undervisningsfronten er tatt med (3), likeledes en henvisning til en nyutkommet, høyst anbefalelsesverdig bok som blant annet diskuterer dette ut fra forholdene i USA (4).

Et alvorlig spørsmål som lett melder seg når man ser på dagens nyhetsbilde eller på nyere og eldre historie, er hvordan tilsynelatende avansert kultur og primitiv brutalitet åpenbart kan eksistere side om side i samme samfunn. I dette nummeret av *Michael* publiserer vi en oversettelse fra latin av doktoravhandlingen til legen Johann Friedrich Struensee (1737–1772) (5). Den handler om helse og fysisk aktivitet og er en lærd drøfting av temaet

Figur 1: Johann Friederich Struensee (1737–1772), portrettert i 1771 av Jens Juel (1745–1802). (Residenz-museum Schloss Celle, nedlastet bildefil.)

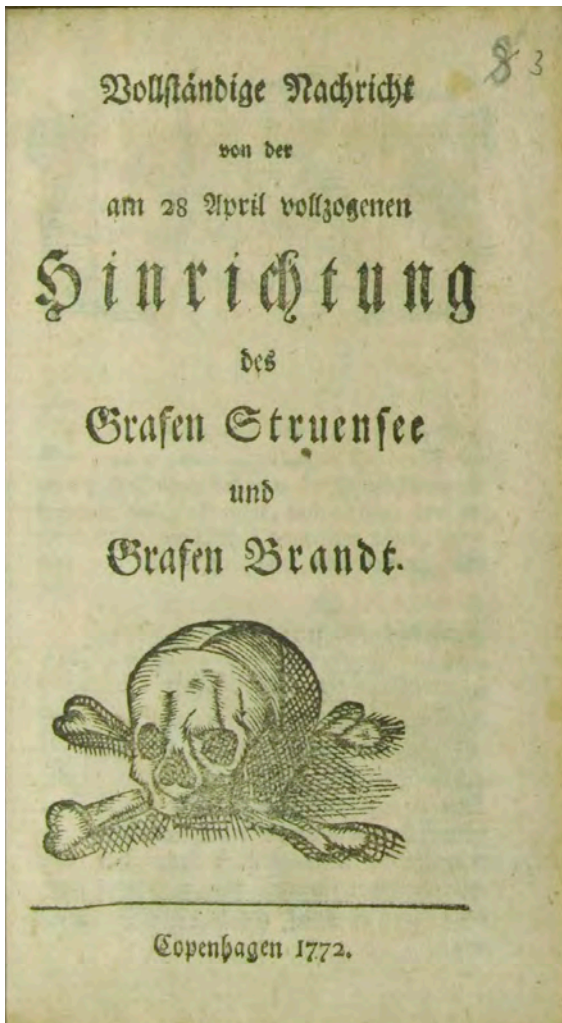
med bakgrunn i tidens viten. Veiersted (6) analyserer dette nærmere i en artikkel som er basert på avhandlingen.

Struensees skjebne er velkjent. Den intellektuelt og sosialt høytstående legen og adelsmannen ble livlege ved hoffet i København. Der benyttet han sin innflytelse til å innføre en rekke av opplysningstidens ideer i Danmark (7). Disse reformene vakte imidlertid atskillig motstand i det konservative samfunnet.

Struensee hadde innledet et forhold til dronning Caroline Mathilde (1751–1775). Slike forbindelser var neppe særlig spektakulære i datiden, men nå ble dette brukt mot ham av politiske grunner og utnyttet maksimalt. Hans fiender slo til på en særdeles grusom måte som står i bemerkelsesverdige kontrast til det ellers siviliserte danske samfunn.

Den 17. januar 1772 ble Struensee arrestert. Den 28. april 1772 ble han halshodet og kom på steile og hjul, etter først å ha måttet være vitne til henrettelsen og parteringen av sin venn grev Enevold Brandt (1738–1772), å ha fått sitt våpenskjold knust og sin høyre hånd kuttet av (8).

Biskopen i København, Balthasar Munter (1735–1793) hadde stått for Struensees åndelige forberedelse til døden. Så snart henrettelsen var over, publiserte biskopen sine samtaler med den dødsdømte i bokform: *Bekehrungsgeschichte des vormahligen Grafen Johann Friedrich Struensee*. Boken kom ut i mange utgaver, på flere språk og Munter fikk internasjonal anseelse

Figur 2: Samtidsberetning om henrettelsen av Brandt og Struensee. (Sächsische Landesbibliothek – Staats- und Universitätsbibliothek Dresden, nedlastet bildefil.)

(9)1. Var dette den omsorgfulle teolog som skrev om fangens innerste tanker og omvendelse til andres advarsel og formaning?

Eller var det den ultimate ydmykelse?

Litteratur

1. Dybdahl A. Luseproblem og bekjempelse av lus i Norge gjennom tidene. *Michael* 2015; 12: 263–83.
2. Haugsbø A. Kapasitetsproblemer i helsetjenesten – en kronisk tilstand. *Michael* 2015; 12: 284–95.

1 Se Roos (2013), spesielt *Introduction* og fotnotene side 29.

3. Larsen Ø. Ny giv for samfunnsmedisinsk undervisning? *Michael* 2015; 12: 306–10.
4. Larsen Ø. Historien om helsetjenesten i USA. (anmeldelse). *Michael* 2015; 12: 313–6.
5. Struensee JF. Om det helseskadelige ved utilpasset kroppsbevegelse. *Michael* 2015; 12: 329–59.
6. Veiersted KB. Synet på fysisk aktivitet i doktoravhandlingen til Johann Friedrich Struensee – «Om det helseskadelige ved utilpasset kroppsbevegelse». *Michael* 2015; 12: 317–28.
7. Winkle S. *Johann Friedrich Struensee – Arzt – Aufklärer – Staatsmann*. Stuttgart: Gustav Fischer Verlag, 1983.
8. *Vollständige Nachricht von der am 28 April vollzogenen Hinrichtung des Grafen Struensee und Grafen Brandt*. Copenhagen 1772.
9. Roos M. *Enlightened Preaching. Balhasar Munter's Authorship 1772-1793*. Leiden/Boston: Brill, 2013.

Øivind Larsen
Institutt for helse og samfunn
Universitet i Oslo
oivind.larsen@medisin.uio.no